

Lausunto 11.7.2025

SAAJA

Ympäristöministeriö

kirjaamo.ym@gov.fi

VIITE: VN/26856/2023

ASIA: Lausunto hallituksen esitykseen uudesta alueidenkäyttölaista, asianumero VN/26856/2023.

LAUSUNNON ANTAJA:

Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry

Pyhäjärvenkatu 5 B, 2 krs, 33200 TAMPERE

pirkanmaa@sll.fi

Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri kiittää mahdollisuudesta lausua uudesta alueidenkäyttölaista. Esitämme seuraavan lausunnon viitaten nähtävillä olevaan hallituksen esitykseen uudesta alueidenkäyttölaista.

1 § Lain yleinen tavoite

Kaavoituksen kestävyyttä tulisi huomioida aiempaa laajemmin ilmaston ja luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta. Esitys painottaa liiaksi elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja investointiympäristöjen houkuttelevuutta eikä ota riittävästi huomioon luonnon kantokyvyn rajoja. Suomen Luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri esittää, että ekologinen kestävyys tulee nostaa lain ensisijaiseksi tavoitteeksi, ja sen tulee ohjata kaikkea alueidenkäyttöä.

5 § Alueiden käytön suunnittelun tavoitteet

Suunnittelussa tavoitellaan ympäristönsuojelun ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä, mutta ekologinen näkökulma jää yleisluontoiseksi. Pidämme tärkeänä, että alueidenkäyttölakiin sisällytetään konkreettinen ja velvoittava säännös luontopohjaisten ratkaisujen ja ennallistamisen edistämisestä. Ehdotamme, että lakiin lisätään seuraavanlainen pykälämuotoinen velvoite:

"Kaavaa laadittaessa on edistettävä luontopohjaisia ratkaisuja, kuten viheralueverkostoja, hulevesien luonnonmukaista hallintaa ja ekosysteemipalveluiden säilyttämistä. Mikäli alueella on heikentyneitä tai tuhoutuneita luontotyypppejä, on kaavassa osoitettava toimenpiteet niiden ennallistamiseksi tai ekologisen yhteyden palauttamiseksi."

Tällainen velvoite tukisi ilmastonmuutokseen sopeutumista, luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä ja ekosysteemipalveluiden turvaamista. Se myös konkretisoisi lain tavoitteita

ekologisen kestävyys osalta ja loisi selkeät puitteet kunnille ja muille toimijoille luonnon huomioon ottamiseksi kaavoituksessa.

9 § Suunnittelutarvealue

Suunnittelutarvealueita koskevassa sääntelyssä tulee huomioida nykyistä selkeämmin ekologisten verkostojen säilyttäminen ja vahvistaminen. Suunnittelutarvealueet sijoittuvat usein asemakaavoittamattomille alueille, joilla luonnon monimuotoisuus ja ekologiset yhteydet voivat olla erityisen herkkiä rakentamisen vaikutuksille. Rakentaminen ei saa katkaista tai heikentää alueellisesti tai paikallisesti merkittäviä viheryhteyksiä tai lajien liikkumismahdollisuuksia.

Haluamme myös korostaa luontoselvitysten keskeistä merkitystä kaavoitusprosessissa. Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja luontokadon ehkäisy edellyttävät, että kaavoituksen yhteydessä tehdään kattavat ja ajantasaiset luontoselvitykset, jotka perustuvat alueen ekologiin erityispiirteisiin.

Ehdotamme, että lakiin lisätään selkeä velvoite erillisen ilmasto- ja biodiversiteettivaikutusten arvioinnin tekemisestä kaavoituksen yhteydessä. Tämä arviointi tulisi sisällyttää osaksi kaavaselostusta ja sen tulisi ohjata kaavaratkaisujen sisältöä. Näin varmistetaan, että kaavoitus tukee ilmastonmuutoksen hillintää ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä systemaattisesti ja läpinäkyvästi.

34 § – Yleiskaavan sisältövaatimukset

Pidämme myönteisenä, että yleiskaavan laatimista ohjaavissa tavoitteissa mainitaan ekologinen kestävyys, luonnon monimuotoisuus sekä varautuminen sään ääri-ilmiöihin ja tulvariskeihin. Kuitenkin esitetyssä muodossa pykälä painottuu sopeutumiseen, eikä sisällä riittäviä velvoitteita ilmastonmuutoksen hillintään. Vähähiilisen rakentamisen edellytys on, että hiilijalanjäljelle asetetaan raja-arvoasetus ja niiden tulee olla linjassa päästövähennystavoitteiden kanssa. Lisäksi tulee huomioida hiilinielut ja näin ollen tulee metsä- ja maaperän nieluja vahvistaa. Kuntien asemakaavat tulee päivittää niin, että ne vastaavat ilmastotavoitteita.

Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri esittää, että yleiskaavan sisältövaatimuksiin lisätään erillinen kohta, joka velvoittaa arvioimaan ja edistämään ilmastonmuutoksen hillintää. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi vähähiilisen yhdyskuntarakenteen suunnittelua, uusiutuvan energian tuotannon mahdollistamista sekä hiilinielujen ja hiilivarastojen säilyttämistä ja vahvistamista.

Lisäksi yleiskaavaan tulee sisällyttää velvoite ekologisten verkostojen ja viheryhteyksien säilyttämiseen. Näiden yhteyksien turvaaminen on keskeistä luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi, erityisesti lajirikkauden, ekosysteemipalveluiden ja viheralueiden jatkuvuuden näkökulmasta.

Korostamme myös, että ilmastovaikutusten ja ekologisten yhteyksien ennakoiva huomioon ottaminen ei ole ainoastaan ympäristöllisesti perusteltua, vaan myös pitkällä aikavälillä kustannustehokasta. Ennakoiva suunnittelu vähentää tulevia korjaus- ja sopeutumiskustannuksia sekä parantaa yhdyskuntien resilienssiä muuttuvissa olosuhteissa.

47 § Asemakaavan laatimistarve

Pykälässä todetaan, että kunnan on laadittava asemakaava ja pidettävä se ajan tasalla kunnan kehityksen tai alueidenkäytön ohjaustarpeen niin edellyttäessä. Alueidenkäytön ohjaustarvetta arvioitaessa on otettava huomioon erityisesti asuntotuotannon tarve ja elinkeinoelämän toimivan kilpailun edistäminen. Pykälään tulee lisätä ekologisen kestävyyslisääminen asemakaavavelvoitteen arviointikriteereihin, jolloin se olisi linjassa alueidenkäyttölain uudistuksen tavoitteiden kanssa ja tukisi lain kokonaisvaltaista kehittämistä kohti ilmasto- ja luontokestävämpää suunnittelua.

50 § Asemakaavan sisältövaatimukset

Pykälässä mainitut luonnonympäristöjen erityiset arvot tulee määritellä tarkemmin. Ehdotamme pykälään lisättävän seuraavaa: "Erityisillä arvoilla tarkoitetaan muun muassa luonnon monimuotoisuutta, uhanalaisia ja harvinaisia luontotyyppisiä ja lajeja, ekologisista yhteyksistä, kulttuurihistoriallisia maisemia sekä alueita, joilla on merkitystä ilmastonmuutoksen hillinnän tai siihen sopeutumisen kannalta."

Tämä tarkennus tukee alueidenkäyttölain uudistuksen tavoitteita ja varmistaa, että luonnon erityiset arvot eivät jää tulkinnanvaraisiksi tai toissijaisiksi kaavoitusprosessissa. Se myös vahvistaa kuntien mahdollisuuksia toteuttaa ekologisesti kestävä maankäyttö ja vastata luontokadon ja ilmastokriisin haasteisiin.

68 § Tuulivoimarakentamista koskevan yleiskaavan erityiset sisältövaatimukset

Pidämme tärkeänä, että tuulivoiman sijoittamista koskevassa sääntelyssä vältetään yleisluontoisia etäisyysnormeja, jotka ohjaisivat hankkeet kauas kulutuskeskuksista. Tällainen sääntely johtaisi käytännössä siihen, että tuulivoimalat sijoitettaisiin asumattomille alueille, mikä olisi luonnon monimuotoisuuden kannalta haitallista.

Lisäksi etäisyysnormi lisäisi merkittävästi tarvetta rakentaa uusia voimajohtolinjoja, mikä kasvattaisi sekä kustannuksia että ympäristövaikutuksia. Tämä olisi ristiriidassa sekä ilmastotavoitteiden että luonnonsuojelun kanssa.

Tuulivoiman aiheuttamat paikalliset vaikutukset, kuten melu, tulisi arvioida tapauskohtaisesti ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä (YVA). Melun leviäminen riippuu olennaisesti paikallisista olosuhteista, kuten tuuliolosuhteista, maaston muodoista

ja kasvillisuuden peitteisyydestä. YVA-menettely mahdollistaa näiden tekijöiden huomioimisen tarkasti ja oikeudenmukaisesti.

Ehdotamme, että etäisyysnormien sijaan tuulivoiman sijoittamista ohjataan paikallisesti perustellulla ja ekologisesti kestävällä suunnittelulla, jossa hyödynnetään YVA-menettelyä ja kaavoitusta.

88 § Lausunnot yleiskaavaehdotuksesta

Pykälän kohdassa 3 todetaan, että kunnan on yleiskaavaehdotuksesta tarpeen tullen pyydettävä lausunto Lupa- ja valvontavirastolta. Ehdotamme, että tarpeen tullen muutetaan muotoon pakollista, sillä yleiskaava sisältää lähes poikkeuksetta luontoarvoja, joista lausunto tulee pyytää.

91 § Asemakaavan ja yleiskaavan laatiminen yhteistyössä maanomistajan kanssa

Ehdotettu säännös mahdollistaisi asemakaavan tai yleiskaavan laatimisen maanomistajan toimesta ja voisi nopeuttaa kaavoitusta, mutta siihen sisältyy merkittäviä riskejä. Erityisesti luonnon monimuotoisuuden, kulttuuriympäristön ja kansalaisten osallistumisoikeuksien turvaaminen voi vaarantua, jos kaavoitus siirtyy liaksi yksityisten intressien ohjaukseen. Lisäksi muutoksenhaun rajoittaminen heikentää oikeusturvaa. Ehdotamme Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiristä, että kaavaehdotuksen on täytettävä kaikki lain sisältövaatimukset, mukaan lukien luonnon monimuotoisuuden ja kulttuuriympäristön suojelu. Lisäksi ehdotamme, että kuntien on varmistettava osallistumisen ja vuorovaikutuksen toteutuminen riippumatta siitä, kuka kaavan laatii. Edellisten lisäksi ehdotamme, että muutoksenhaun rajoituksia tulee lieventää, jotta kansalaisyhteiskunnan ja yhteisöjen osallistumismahdollisuudet säilyvät.

Luku 14

Kansallinen kaupunkipuisto

Suomen luonnonsuojeluliitto on toistuvasti korostanut kansallisten kaupunkipuistojen merkitystä luonnon monimuotoisuuden, kulttuuriympäristön ja kaupunkiluonnon säilyttämisessä. Kansallinen kaupunkipuisto on ainutlaatuinen väline, jolla voidaan yhdistää ekologiset, kulttuuriset ja virkistykelliset arvot osaksi kestävästä kaupunkisuunnittelusta.

Lain uudistuksessa kansallisen kaupunkipuiston asemaa tulee selkeyttää ja vahvistaa. Erityisesti on tärkeää, että:

- Kansallisen kaupunkipuiston perustaminen ja kehittäminen kirjataan selkeästi lain tavoitteisiin ja kaavoituksen ohjauskeinoihin.

- Kaupunkipuiston perustamiskriteerit ja suojelutavoitteet otetaan huomioon kaikilla kaavatasoilla, erityisesti yleis- ja asemakaavoituksessa.
- Kunnille annetaan velvollisuus huomioida kansallisen kaupunkipuiston alueellinen kokonaisuus ja sen ekologinen ja kulttuurinen jatkuvuus kaavoituksessa ja maankäytön suunnittelussa.

SLL:n mukaan kansallisen kaupunkipuiston perustaminen ei saa jäädä yksittäisten viranhaltijoiden tai poliittisten prosessien jalkoihin, vaan sen valmistelua ja päätöksentekoa tulee edistää avoimesti, osallistavasti ja asiantuntijatiedon pohjalta.

114 § Valitusoikeus asemakaavan hyväksymistä koskevasta päätöksestä

Ehdotettu sääntely, jossa asemakaavasta saa valittaa vain, jos se poikkeaa yleiskaavasta tai vaikuttaa suoraan henkilön oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun, heikentää kuntalaisten ja kansalaisyhteiskunnan mahdollisuuksia valvoa kaavoituksen lainmukaisuutta ja yleistä etua.

Kunnan jäsenen yleinen valitusoikeus poistuu, jos asemakaava on yleiskaavan mukainen. Tämä kaventaa mahdollisuuksia puuttua esimerkiksi ympäristöhaittoihin tai epäselviin menettelyihin, silloinkin kun kaava vaikuttaisi merkittävästi elinympäristöön.

Jos rekisteröidyn yhteisön valitusoikeus sidotaan muistutuksen tekemiseen ja vain tiettyihin tilanteisiin (esim. menettelyvirhe, YVA-tarve tai kaavan muuttaminen epäedullisemmaksi), voi tämä johtaa siihen, että ympäristöjärjestöjen mahdollisuus valvoa luonnon monimuotoisuutta ja kulttuuriperintöä kaventuu, vaikka kyse olisi laajavaikutteisesta hankkeesta.

Valitusoikeuden rajaaminen voi lisätä oikeudellista epävarmuutta, kun tuomioistuimet joutuvat arvioimaan, kenellä on "välitön vaikutus" kaavaan, mikä voi johtaa pitkiin prosesseihin ja epäselviin tulkintoihin. Kaavoitusta ei voi näin ollen nähdä vain yksityisten oikeuksien kysymys, vaan siihen liittyy laajasti ympäristö-, ilmasto- ja kulttuuriperintövaikutuksia.

Ehdotamme, että kunnan jäsenellä säilyy oikeus valittaa asemakaavasta, jos kaavalla on merkittäviä vaikutuksia elinympäristöön tai yleiseen etuun. Samoin rekisteröidyillä yhteisöillä tulee olla valitusoikeus kaikissa tilanteissa, joissa kaavalla on merkittäviä ympäristö- tai kulttuurivaikutuksia, riippumatta siitä, onko muistutus tehty tai onko kaava muuttunut epäedullisemmaksi. Näin varmistetaan, että valitusoikeuden rajoituksia ei käytetä keinona suojautua kritiikiltä, vaan kaavoituksen laillisuus ja kestävyys varmistetaan avoimen ja osallistavan prosessin kautta.

Pirkanmaalla 11.7.2025

Antti Virnes
Puheenjohtaja
Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry.

Kaarina Davis
Taloudenhoitaja, hallituksen jäsen
Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry.